

**ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»**

***СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КУЛЬТУРИ І ЦИВІЛІЗАЦІЇ СВІТУ»***

Спеціальність:	С4 Психологія
Освітній рівень:	другий (магістерський) рівень
Освітня програма:	Психологія

Загальна інформація про навчальну дисципліну

Назва навчальної дисципліни	Культури і цивілізації світу
Шифр та назва спеціальності	С4 Психологія
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	вибіркова
Кількість кредитів і годин	3 кредити/90 год. Лекції: 14 год. Практичні заняття: 20 год. Самостійна робота: 56 год.
Термін вивчення дисципліни	
Мова викладання	українська
Вид підсумкового контролю	залік
Сторінка дисципліни на сайті	

Загальна інформація про викладача. Контактна інформація

Науковий ступінь	
Вчене звання	
Посада	
Дисципліни, які викладає НПП	
Напрями наукових досліджень	
Посилання на реєстри ідентифікаторів для науковців	
Контактна інформація викладача:	
E-mail:	
Контактний тел.	
Портфоліо викладача на сайті кафедри	

Анотація курсу.

Вивчення дисципліни “Культури і цивілізації світу” передбачає надання здобувачам вищої освіти необхідних теоретичних знань для поглибленого засвоєння навчального матеріалу про досягнення світових цивілізацій, що поповнили генотип людського суспільства та визначення їх місця та ролі у “діалозі культур”.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: ключові проблеми, що стосуються виявлення унікального, індивідуального вигляду світових цивілізацій; основні поняття, категорії для розкриття і розуміння подвійного аспекту розвитку світових цивілізацій; ні знання при аналізі історичних процесів у сучасному суспільстві; навички системного бачення закономірностей та особливостей історичного й культурного розвитку людства та їх вплив на загальносвітові цивілізаційні процеси; знання для прогнозування тенденцій світового розвитку й України.

Мета курсу: надати здобувачам освіти необхідні теоретичні знання й практичні навички для усвідомленого розуміння історико-культурного розвитку людства в контексті світових цивілізаційних перетворень, формування активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності й поваги до інших.

Завдання навчальної дисципліни:

1. Формування історичного мислення, наукового світогляду;
2. Набуття навичок наукового аналізу;
3. Виявлення логіки та об’єктивних закономірностей культурно-цивілізаційного процесу;
4. Виховання високого рівня культури, поваги й толерантності до представників різних народів, усвідомлення гуманістичних й демократичних принципів життєдіяльності

світової спільноти.

Пререквізити навчальної дисципліни:

Вивчення навчальної дисципліни «Культури і цивілізації світу» базується на знаннях та уміннях, отриманих здобувачами освіти під час здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Постреквізити навчальної дисципліни:

Курс «Культури і цивілізації світу» безпосередньо пов'язаний з дисциплінами: «Історія», «Культурологія», «Соціологія», «Філософія», «Психологія», «Політологія».

Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності	ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
Спеціальні компетентності	СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
Результат и навчання	ПРН8 Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищенням кваліфікації. ПРН9 Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності. ПРН10 Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності ПРН11 Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Зміст навчальної дисципліни

№	Назва теми	К-сть годин, з них:			Методи навчання/методи оцінювання
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	
1 семестр					Методи навчання: словесні (навчальна лекція; бесіда; навчальна дискусія); індуктивний метод; дедуктивний метод; традиктивний метод; аналітичний; синтетичний; практичний (робота з фабулами юридичних справ); пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; метод проблемного викладу; частково-пошуковий; дослідницький; інтерактивні методи (аналіз ситуацій; дискусії, дебати, полеміки; діалог, синтез думок; мозковий штурм; відпрацювання навичок; ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань); моделювання професійної діяльності; інноваційні методи навчання (компетентнісний; проєктно-дослідницький); кейс-метод. Методи оцінювання: усний контроль (усне опитування, оцінювання участі у дискусіях, інших інтерактивних методах навчання); письмовий контроль (контрольні, самостійні роботи, реферати); тестовий контроль (тести закритої форми: тест-альтернатива, тест-відповідність); метод самоконтролю та самооцінки; оцінювання кейс-завдань.
Змістовний модуль 1. Цивілізація: сутність явища та його основні характеристики					
Тема 1	Цивілізація як суспільно-історичне явище	1	2	6	
Тема 2	Теорії цивілізації	2	2	6	
Тема 3	Передісторія людського суспільства	1	2	6	
Змістовний модуль 2. Історія світових культур і цивілізацій					
Тема 4	Месопотамська, Шумерська, Вавилонська, Єгипетська цивілізації.	1	2	6	
Тема 5	Цивілізації Далекого Сходу: Індійська, Китайська.	2	2	6	
Тема 6	Цивілізації Східного Середземномор'я.	1	2	4	
Тема 7	Давньогрецька і Давньоримська цивілізації	2	2	6	
Тема 8	Цивілізації Середньовіччя: Візантійська, Арабська ісламська.	1	2	6	
Тема 9	Західноєвропейська середньовічна цивілізація. Європа XVII ст.	1	2	4	
Тема 10	Передіндустріальна цивілізація. Доба Індустріальної цивілізації. Постіндустріальна цивілізація	2	2	6	
Модульна контрольна робота					
Всього:		14	20	56	

Зміст самостійної роботи здобувача освіти з навчальної дисципліни передбачає підготовку до аудиторних занять шляхом вивчення базової і додаткової літератури, періодичних видань, Інтернет-джерел, виконання практичних завдань (написання рефератів, аналіз проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень до виступу на конференціях, участь в конкурсах наукових робіт, підготовці та публікації наукових статей, тез тощо) протягом семестру; самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни; підготовку доповідей та презентацій за тематикою практичних занять; переклад іноземних текстів установлених обсягів; виконання індивідуальних завдань; підготовку до усіх видів контролю, у тому числі модульних контрольних робіт і підсумкової атестації; підготовку документів, інші види діяльності, що використовуються в Академії, Інституті і кафедрі.

Зміст самостійної роботи здобувача освіти визначається робочою програмою навчальної дисципліни конкретної навчальної дисципліни, методичними рекомендаціями, завданнями та рекомендаціями викладача.

Технічне обладнання та/або програмне забезпечення. В освітньому процесі використовуються навчальні аудиторії, бібліотека, інтерактивна дошка, мультимедійний проектор та комп'ютер для проведення лекційних та семінарських занять з елементами презентації. Вивчення окремих тем і виконання практичних завдань потребує доступу до інформації зі всесвітньої мережі Інтернет, який забезпечується безкоштовною мережею Wi-Fi.

Форми методи контролю.

Контроль успішності здобувачів освіти поділяється на поточний і підсумковий (семестровий).

Поточний контроль здійснюють під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, метою якого є систематична перевірка розуміння та засвоєння теоретичного навчального матеріалу, умінь використовувати теоретичні знання під час виконання практичних завдань тощо. Можливості поточного контролю є надзвичайно широкими: мотивація навчання, стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, диференційований підхід до навчання, індивідуалізація навчання тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- самостійне опрацювання тем.

Система оцінювання та вимоги.

Таблиця розподілу балів, які отримують здобувачі вищої освіти

	Поточний контроль знань										Модульна контрольна робота	Залік	Загальна кількість балів
Теми	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	20	20	100
Робота на семінарському занятті	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
Самостійна робота	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			

Технічне обладнання та/або програмне забезпечення - мультимедійний проектор та комп'ютер для проведення аудиторних занять, доступ здобувачів вищої освіти до Інтернету.

Форми і методи контролю

Основними видами навчальних аудиторних занять є **лекції, семінарські заняття, консультації**.

При викладанні **лекційного матеріалу** передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як *проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції-візуалізації, лекції прес- конференції, лекції-диспути*.

Проблемна лекція як активний метод навчання передбачає створення проблемної ситуації викладачем, яку в ході заняття учасники освітнього процесу повинні спільно вирішити. Така форма роботи сприяє формуванню критичного мислення, мотивує до вивчення предмета, виробляє навички співпраці та фахового спілкування по темі.

Лекція-дискусія - метод групового обговорення проблеми з метою з'ясування істини шляхом зіставлення різних думок, спосіб організації спільної діяльності з метою інтенсифікації процесу ухвалення рішення в групі.

Лекція-візуалізація передбачає використання викладачем різних демонстраційних матеріалів, які не тільки доповнюють словесну інформацію, а являються самостійним, цілком завершеним, носієм інформації. При цьому, необхідно врахувати швидкість сприйняття такої інформації кожним студентом, вибрати відповідний ритм подачі матеріалу, активно комунікувати з аудиторією. На *лекції прес-конференції* студенти ставлять питання з досліджуваної теми викладачу, на які він, протягом заняття, відповідає. Її доцільно проводити на різних етапах вивчення теми, необхідно лише чітко ставити мету та завдання.

Лекція-диспут включає коротке вступне слово викладача на початку заняття та полемічна дискусійна бесіда з учасниками навчального процесу. Функції лектора передбачають таку постановку запитань, що веде до зіткнення думок і, відповідно, до пошуку аргументів, поглибленого аналізу навчальних проблем. Методична майстерність лектора передбачає не лише вміння читати лекцію-монолог, відповідати на запитання, вести бесіду, а й навички організації суперечки і вмілого керування ним. Тему дискусії потрібно обирати і розробляти попередньо. Тема повинна давати можливість учасникам дискусії прийти до кінцевого результату, знайти оптимальне вирішення зазначеної проблеми.

Метою семінарських/практичних занять є розвиток творчої самостійності студентів, зміцнення їх інтересу до науки та наукових досліджень, опанування науковим апаратом, набуття навичок оформлення наукових робіт, усного та письмового викладу матеріалу. Студенти опрацьовують інформацію вдома, а під час занять виконують усні та письмові завдання, виступають з доповідями і презентаціями, підготовленими як групою так і індивідуально, моделюють поведінку у конкретних професійних ситуаціях. Програмою курсу передбачено *семінари-бесіди* (круглий стіл, форум, дебати, симпозіум); *семінари із використанням ігрових ситуацій* (наукові конференції, прес-конференції); *комбіновані семінарські заняття* (студенти представляють доповіді, реферати, повідомлення, які переходять у розгорнуту бесіду або дискусію); *наукові семінари; спецсемінари (критерії оцінювання див.: Робоча програма дисципліни, п.п. 7.3.)*.

Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота є важливою складовою підготовки протягом навчального семестру. Метою самостійного опрацювання навчального матеріалу є опанування навичок роботи з рекомендованою літературою, набуття необхідних знань та умінь пов'язувати історію та культуру цивілізацій світу з сучасними подіями та соціокультурними процесами у суспільстві. Передбачаються наступні види роботи: вивчення кожної теми

лекційного курсу за навчально-методичною літературою; підготовка до лекційних та практичних занять; опрацювання актуальної інформації про різноманітні аспекти культури і цивілізацій світу за допомогою електронних ресурсів; виконання тестових завдань; виконання індивідуальних та творчих завдань; підготовка до модульних контрольних робіт; підготовка до заліку.

Критерії оцінювання:

- змістовність – 3 бали

- відповідність темі та вимогам оформлення – 2 бали.

Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 5 балів.

Форми проведення поточного, рубіжного (модульного) контролю та критерії оцінювання.

Поточний контроль відбувається впродовж вивчення дисципліни на семінарських заняттях і оцінюється за наступними критеріями:

2 бали – одержує студент, який може відтворити 2-3 події, дати, історичні постаті чи витвори мистецтва; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; може усно дати пояснення кільком термінам і явищам; може вибрати вірний варіант відповіді (на рівні "так-ні"); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; розрізняє окремі події та явища без зв'язку між ними; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з історичними джерелами, слабо орієнтується в хронології подій; має лише загальне уявлення про історію та культуру світових цивілізацій; відсутні сформовані уміння та навички.

4 бали – одержує студент, який знає більше половини навчального матеріалу, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з джерелами інформації, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття з навчальної дисципліни, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді карти, схеми; відповіді непослідовні та нелогічні.

6 балів – одержує студент, який має достатньо повні знання, вільно використовує навчальний матеріал у стандартних ситуаціях; логічно висвітлює події з точки зору історичного, культурологічного взаємозв'язку; синхронізує події з історії різних цивілізацій; досконало володіє картою; формулює та чітко аргументує власну думку; здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацьовувати матеріал самостійно, готує реферати, презентації, доповіді та захищає їх найважливіші положення.

8 балів – отримує студент, який вільно володіє темою семінару, для підготовки використовує різні джерела інформації (наукову історичну літературу, мас-медіа, Інтернет, мультимедійні програми тощо); на заняттях використовує мультимедійні засоби для демонстрації самостійно підготовлених презентацій, проєктів; застосовує вивчений матеріал для винесення власних аргументованих суджень в практичній діяльності (бере активну участь у диспутах, дискусіях, круглих столах, наукових конференціях); вільно оперує термінологією; вирішує проблемні завдання.

10 балів – отримує студент, який володіє глибокими, системними знаннями з досліджуваної теми; оперує ключовими термінами та поняттями, співвідносить події розвитку світової цивілізації та української, розглядаючи їх синхронно; самостійно характеризує цивілізаційні явища та культурні процеси, аргументовано висловлює особисту позицію щодо них; виокремлює проблему й визначає шляхи її розв'язання; самостійно аналізує, систематизує, піддає сумніву різносторонню інформацію з окресленої теми; опрацьовує додаткові історичні джерела, науково-публіцистичну літературу з метою написання міні-наукових дослідницьких робіт; бере активну участь у дискусіях та обговореннях дискусійних питань, демонструючи навички критичного мислення.

Максимальна кількість балів – 10 балів.

Рубіжний (модульний) контроль відбувається в кінці вивчення блоків змістових модулів і здійснюється у вигляді виконання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації за тематикою самостійного вивчення матеріалу відповідного змістового модуля (5 хв. зі слайдами). Тематику орієнтовних завдань студентам повідомляється завчасно. Під час рубіжного (модульного) контролю оцінюються такі компоненти:

- слайди до презентації – 5 балів
- повнота розкриття теми, висвітлення сучасної проблематики, аналіз різних концепцій, підходів, ідей – 10 балів
- якість оформлення бібліографічних даних, науковий стиль – 5 балів
- самостійність та креативність – 5 балів

Максимальна кількість балів – 25 балів.

Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання:

Залік. Проводиться в усній формі на основі заздалегідь підготовлених питань, з

переліком яких студенти ознайомлені завчасно. (Методологічні рекомендації до проведення й оцінювання заліку див. *Робоча програма дисципліни*).

Орієнтовний перелік питань для семестрового комплексного контролю

(див.: *Робоча програма дисципліни*).

Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Система оцінювання та вимоги

Оцінювання знань здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (<https://drive.google.com/file/d/1ENRncPY-dU2qLke7awVKn1OdfG88Hg8D/view>).

	Поточний контроль знань										Модульна контроль на робота	Залік	Загальна кількість балів
Теми	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	20	20	100
Робота на семінарському занятті	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
Самостійна робота	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			

Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність здобувачу освіти виставляють оцінки з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти та розподіл балів, які вони отримують, регламентуються Положенням про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у ПрАТ «ВНЗ «МАУП».

Модульний контроль проводиться на останньому занятті модуля у письмовій формі, у вигляді тестування.

Критерії оцінювання модульного тесту з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність»:

При оцінюванні модульного тесту враховуються обсяг і правильність виконання завдань:

- оцінка «відмінно» (A) виставляється за правильне виконання всіх завдань (або більше 90% всіх завдань);
- оцінка «добре» (B) виставляється за виконання 80% всіх завдань;
- оцінка «добре» (C) виставляється за виконання 70% всіх завдань;
- оцінка «задовільно» (D) виставляється за правильне виконання 60% запропонованих завдань;
- оцінка «задовільно» (E) виставляється, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;
- оцінка «незадовільно» (FX) виставляється, якщо виконано менше 50% завдань.

Неявка на модульний тест - 0 балів.

Вищезазначені оцінки перетворюються на рейтингові бали таким чином:

- «А» - 18-20 балів;
- «В» - 16-17 балів;
- «С» - 14-15 балів;
- «D» - 12-13 балів.
- «Е» - 10-11 балів;
- «FX» - менше 10 балів.

Підсумкова семестрове оцінювання з дисципліни «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність» є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студентів. Воно проводиться у терміни, визначені навчальним планом, і охоплює обсяг матеріалу, визначений програмою курсу.

Підсумкове оцінювання проводиться у формі тесту. До семестрового оцінювання допускається студент, який виконав усі необхідні роботи.

Підсумкова оцінка виставляється на основі результатів навчання студента протягом семестру. Оцінка студента складається з балів, накопичених за результатами поточного оцінювання, та заохочувальних балів.

Студенти, які виконали всі необхідні завдання і отримали оцінку 60 балів або вище, отримують оцінку, що відповідає отриманій оцінці, без додаткового тестування.

Для студентів, які виконали всі необхідні завдання, але отримали оцінку нижче 60 балів, а також для тих, хто бажає поліпшити свій бал (результат), викладач проводить підсумкову роботу у формі тесту під час останнього запланованого заняття з дисципліни в навчальному семестрі.

Для оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти впродовж семестру застосовується 100-бальна, національна та шкала ЄКТС оцінювання

Шкала підсумкового оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECT8	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D		
60-67	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу передбачає:

- дотримання принципів об’єктивності, неупередженості, всесторонності у висвітленні подій історії та культури світових цивілізацій;
- роботу в команді, кооперацію, співпрацю у підготовці до семінарських занять, самостійну роботу студентів;
- дотримання принципів академічної доброчесності, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної навчатися, займатися науково-дослідницькою діяльністю, дотримуючись відповідних етичних та правових норм;
- обов’язкове відвідування лекцій та семінарських занять, що впливає на підсумкове оцінювання;
- виконання завдань у встановлений термін, відпрацювання пропущених занять

під час самостійної підготовки та консультацій викладача;

- самостійну підготовку есе, наукових досліджень, презентацій, доповідей, виступів, рефератів, які мають бути авторськими і оригінальними;

- забезпечення літературою, яку здобувачі вищої освіти не зможуть знайти самостійно, викладачем виключно в освітніх цілях, без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Основні джерела:

1. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка; Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ: ДП «ГДП», 2021. 252 с.
2. Антропологічний код української культури і цивілізації : колективна монографія / за ред. М. І. Степика. Київ : ІПіЕНД НАН України, 2021. 432 с.
3. Культура і цивілізація: історія та сучасність : навчальний посібник / О. В. Шейко, О. В. Кравченко. Харків : ХДАК, 2021. 312 с.
4. Українська культура в європейському цивілізаційному просторі : монографія / В. М. Даниленко. Київ : Інститут історії України НАН України, 2022. 368 с.
5. Світова та українська культура : підручник / Л. Т. Левчук, В. І. Панченко. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 400 с.
6. Культура як цивілізаційний феномен : теорія та практика : монографія / Н. М. Крилова. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 284 с.
7. Українська культура: виклики глобалізації : збірник наукових праць. Рівне : РДГУ, 2024. 356 с.
8. Історія світової культури : навчальний посібник / О. М. Семашко. Київ : Кондор, 2024. 320 с.
9. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський, Я. Калакура, О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

Додаткові:

10. Рафальський О., Калакура Я., Калакура О., Юрій М. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність : монографія. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
11. Мови і культури під час війни : колективна монографія / за ред. Г. Шуміцької. Ужгород : УжНУ, 2025. 380 с.
12. Culture and Art in Modern Scientific Discourse : монографія / за ред. В. Шейка. Харків : Technology Center PC, 2023. 240 с.